

Tusculum

2018
SOLIN-11

Tusculum

11

Nakladnik

Javna ustanova u kulturi
Zvonimir Solin
Kralja Zvonimira 50
Solin

Za nakladnika

Tonči Čićerić

Glavni urednik

Marko Matijević

Uredništvo

Joško Belamarić
Nenad Cambi
Dino Demicheli
Josip Dukić
Arsen Duplančić
Miroslav Katić
Šime Marović
Dražen Maršić

Grafičko oblikovanje i priprema za tisak

Marko Grgić

Tisak

Suton Graf Zagreb

Za tiskaru

Tihomir Kujundžić

Naklada

500 primjeraka

Časopis je uvršten u podatkovne baze: ESCI (Emerging Sources Citation Index), DOAJ (Directory of Open Access Journals), AWOL (The Ancient World Online), Hrčak (Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske).

Izdavanje časopisa novčano podupiru Grad Solin,
Ministarstvo znanosti i obrazovanja i Županija splitsko-dalmatinska.

UDK 908(497.5-37 Solin)

Tiskana inačica: ISSN 1846-9469

Mrežna inačica: ISSN 1849-0417

Tusculum

Časopis za solinske teme

11

Solin, 2018.

Sadržaj

7-16	Nikola Cesarik	Bilješka o Tiberijevu natpisu CIL 3, 3199 = 10157 iz Salone
17-34	Inga Vilogorac Brčić	Kibelina salonitanska svetišta u svjetlu epigrafskih izvora
35-59	Nino Švonja	Natpisi kao spoliji u Vranjicu
61-76	Ante Rendić-Miočević	Nekropola na lokalitetu <i>in horto Metrodori</i> u svjetlu novih istraživanja: staro izvješće u novom ruhu
77-85	Nenad Cambi	Konstancijev natpis uzidan u kuću Tavilić u Trogiru
87-105	Ana Demicheli – Dino Demicheli	Salona 541. godine – sarkofag vaginarija Saturnina, <i>fabrica Salonitana armorum</i> i Justinijanska kuga
107-122	Ivan Alduk	Solinske utvrde (II) – Mletački kaštel na mostu
123-155	Ivan Grubišić	Solinski Katići Mornari
157-176	Ivan Grubišić – Milan Ivanišević	Krštenja, vjenčanja i ukopi u Solinu od godine 1670. do 1812.
177-186	Antonia Trze Biuk	Život i književno stvaralaštvo Beatrice Speraz
187-205	Arsen Duplančić	Thomas Graham Jackson, don Frane Bulić i Salona
207-232	Blanka Matković	Iz povijesti solinskoga područja u Drugom svjetskom ratu i poraću: Hrvatska seljačka stranka kroz dosje Joze Bulja (1945. – 1961.)
233-255	Mirko Jankov	Pučki crkveni napjevi <i>Jobova štenja</i> za pokojne iz Klisa, Solina, Vranjica, Mravinaca i Kučina – transkripcije i komparativna analiza
257-264	Katica Obradović	Razvoj pedijatrije u Solinu – Pobol i procijepljenost dojenčadi i predškolske djece od 2007. do 2017.
265-267	Marko Matijević	In memoriam – Špiro Žižić (10. 9. 1951. – 3. 9. 2018.)
269-275	Mario Matijević	Bibliografija Časopisa za solinske teme <i>Tusculum</i> (broj 1-10)
277		Naputak suradnicima <i>Tusculuma</i>

Mirko Jankov

Pučki crkveni napjevi *Jobova štenja* za pokojne iz Klisa, Solina, Vranjica, Mravinaca i Kučina – transkripcije i komparativna analiza

Mirko Jankov
HR, 21231 Klis
Kneza Trpimira 94
mirko.jankov@yahoo.com

Autor u članku obrađuje jednoglasne solističke pučke crkvene napjeve tzv. *Jobova štenja* (*Prosti mi, Gospode*; Job 7, 16-21) iz negdašnjega Časoslova za pokojne iz Klisa (župa UBDM), Solina (župa Gospe od Otoka), Vranjica (župa svetoga Martina biskupa), Mravinaca (župa svetoga Ivana Krstitelja) i Kučina (župa Bezgrešnoga Začeca BDM). Prikazano je i analizirano ukupno šest jedinica, pet predmetnih i jedna komparativno-dopunska, od kojih su tri i danas u redovitoj liturgijskoj uporabi na misi na dan sprovoda (u Klisu, Mravincima i Kučinama), dok se preostalih triju (iz Solina i Vranjica), iako se više ne izvode, pojedini pjevači još uvijek dobro prisjećaju i umiju ih otpjevati. Postojeća štenja tj. čitanja (a tako je bilo i nekada) tijekom duljega niza godina izvode međusobnim dogovorom određeni solisti, darovitiji pojedinci koji i inače u svojim župama pjevaju u sklopu dobro znanih »pučkih crkvenih pivača« i/ili (u novije vrijeme oformljenih) mješovitih župnih zborova. Sve izneseno ujedno je i svjedočanstvo kontinuiteta glazbene predaje glagoljskih korijena, koja se u navedenim mjestima bliže splitske okolice uspjela u znatnoj mjeri očuvati sve do naših dana. Dvije jedinice tonski je zabilježio Ljubo Stipišić (1986. i 1996.), a četiri autor članka (2013., 2016., 2017. i 2018.), čime je omogućena daljnja obrada, u prvomu redu transkripcija i komparativna analiza.

Ključne riječi: Klis, Solin, Vranjic, Mravince, Kučine, glagoljaško pjevanje, Job, štenje/čitanje, sprovod, Časoslov, misa

UDK: 783.65(497.58)

Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 21. lipnja 2018.

Uvod

Posvemašnje ubrzanje životnih tijekova i uvjeta (standarda), k tomu i emocionalnoga, etičkoga i estetičkoga senzibiliteta, društvene dijalektike i percepcije prirodnih mijena čovječjega ciklusa od rođenja do smrti u dubini svojih zamaha nije mimošlo niti »kodificirane« načine posljednjega ispraćaja i opraštanja od pokojnikâ – čak i kad su u pitanju crkveni obredi.¹ Ne ulazeći ovom prilikom u problematizaciju i razlaganje konkretnijih promjena obrednoga ustrojstva s pripadajućim mu liturgijskim diskursom i/ili pjevačkim repertoarom – što je u recentnoj bogoslužnoj praksi kontinuirano prisutno od vremena

završetka Drugoga vatikanskog sabora (1962. – 1965.), a kojega su se smjernice (i) u pastoralu naših priobalnih mjestâ počele provoditi negdje od početka sedamdesetih godina² – ovom prilikom nastojat ćemo se jezgrovito osvrnuti na postojeće stanje na primjeru solističkoga (jednoglasnoga) napjeva tzv. *Jobova štenja* (čitanja)³ za pokojne pod nazivom *Prosti mi, Gospode* (Job 7, 16-21).

U totalu dalmatinskih (otočkih, priobalnih, ali i poljičkih) tradicijskih crkvenih napjeva glagoljaške provenijencije i starine, a danas korpusu pjevačke prakse koja bi se – šire rečeno – mogla osloviti pučkom crkvenom

1 Usp. K. Livljanić 1989, str. 168. Usp. i D. Kniewald 1937, str. 311-315; A. Adam 1993, str. 248-254; Rimski obrednik 1929, str. 163-243; Red sprovoda 1970.

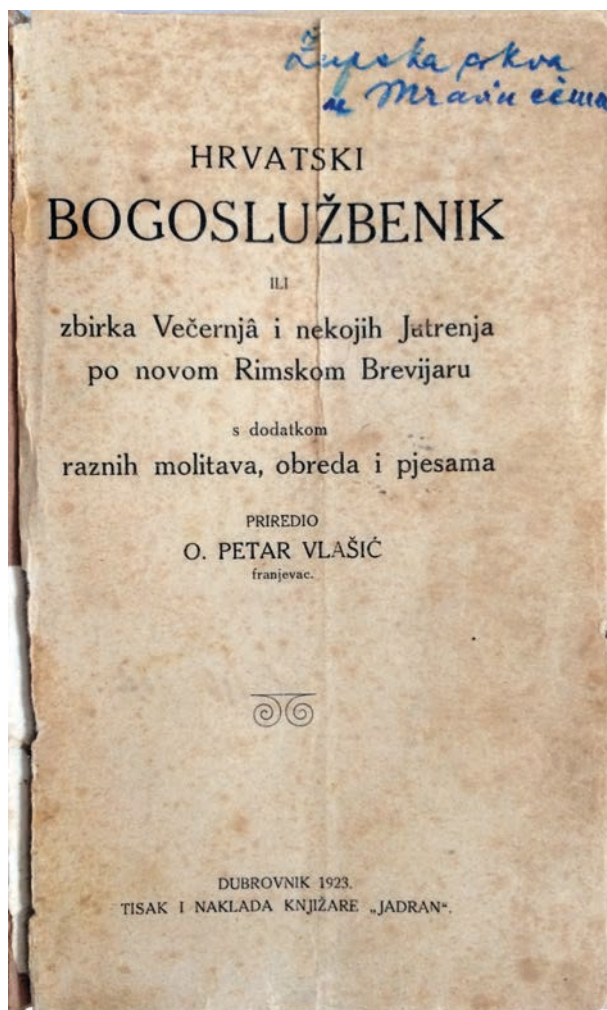
2 Usp. J. Martinić 2011, str. 7-10, 344; J. Martinić 2014, str. 17-19.

3 Usp. M. Jankov 2017, str. 95.

glazbenom baštinom glagoljskih/glagoljaških korijena, gotovo pa amblematično mjesto pripadalo je nizu od devet perikopa iz starozavjetne *Knjige o Jobu*⁴ – osobito pak navedenom prvomu štenju koje je u nekim mjestima zadržano sve do naših dana. Do posljednje liturgijske reforme dotične svetopisamske perikope bile su dijelom Časoslova (Oficija) za pokojne, preciznije rečeno *Jutrenje za Mrtve*,⁵ kako je to donijeto i u izvatku iz službenoga Rimskoga Brevijara u *Hrvatskomu bogoslužbeniku* (Dubrovnik 1923.) u redakciji o. fra Petra Ivana Vlašića OFM (1883. – 1969.).⁶ Osim toga, tri *Jobova štenja* bila su dijelom i I. Noćnice Spomendana svih vjernih pokojnih (2. studenoga), *Na Mrtvi dan*.⁷

Ovim su člankom obrađeni mjesni napjevi štenja/čitanja *Prosti mi, Gospode* iz Klisa (župa Uznesenja Blažene Djevice Marije), Solina (župa Gospe od Otoka), Vranjica (župa svetoga Martina biskupa), Mravincica (župa svetoga Ivana Krstitelja) i Kučina (župa Bezgrešnoga začeca BDM)⁸ – ukupno pet jedinica (notni primjeri br. 1-5).⁹ Ona pak šesta (notni primjer br. 2a) predviđena je naime kao materijal dopunsko-komparativnoga karaktera, pogodan za ilustraciju postupka kontrafakture kojim se odnosna tipska melodija,¹⁰ uz stanovite meloritamske varijacije, u Solinu rabila za pjevanje ukupna broja tekstova pokojničkoga Časoslova iz *Knjige o Jobu*. Tri su napjeva još uvijek u redovitoj liturgijskoj uporabi (u Klisu, Mravincima i Kučinama), dok se preostalih dvaju (iz Solina i Vranjica), iako se više ne izvode, pojedini pjevači još uvijek dobro prisjećaju i umiju ih bez većega memorijskog »traženja« otpjevati.¹¹

Dvije jedinice snimio je Ljubo Stipišić (1938. – 2011.) godine 1986. (Solin, notni primjer br. 2a)¹² i 1996. (Vranjic, notni primjer br. 3),¹³ a preostale je četiri 2013. (notni primjer br. 1), 2016. (notni primjer br. 5), 2017. (notni primjer br. 4) i

Slika 1
Hrvatski bogoslužbenik ili zbirka Večernjâ..., naslovnica (Dubrovnik 1923.)

4 Usp. Biblijski priručnik 1989, str. 319-326.

5 Riječ je o sljedećih devet čitanja: Na I. Noćnici: Štenje I. (*Prosti mi, Gospode*; Job 7, 16-21); Štenje II. (*Dodijao je duši mojoj život moj*; Job 10, 1-7); Štenje III. (*Ruke su me tvoje učinile*; Job 10, 8-12) // Na II. Noćnici: Štenje IV. (*Odgovori mi: Koliko je bezakonja*; Job 13, 22-28); Štenje V. (*Čovjek rođen od žene*; Job 14, 1-6); Štenje VI. (*Tko će mi dati, da me u grobu zaštitiš*; Job 14, 13-16) // Na III. Noćnici: Štenje VII. (*Duh moj slab*; Job 17, 1-3, 11-15); Štenje VIII. (*Uz kožu moju*; Job 19, 20-21); Štenje IX. (*Zašto si me izvadio iz utrobe*; Job 10, 18-22). Usp. P. Vlašić 1923, str. 372-388.

6 Opširnije o o. fra Petru Ivanu Vlašiću, pripadniku Franjevačke provincije sv. Jeronima u Istri i Dalmaciji, vidi u M. Brlek 2010, str. 564-565.

7 Radi se o sljedećim trima čitanjima: Na I. Noćnici: Štenje I. (*Prosti mi, Gospode*; Job 7, 16-21); Štenje II. (*Čovjek rođen od žene*; Job 14, 1-6); Štenje III. (*Uz kožu moju*; Job 19, 20-21). Usp. P. Vlašić 1923, str. 358-359.

8 Navedene župe pripadaju Splitsko-makarskoj nadbiskupiji, a raspoređene su u sklopu dvaju dekanata: Kliškoga (župa UBDM u Klisu) i Solinskoga (župa Gospe od Otoka u Solinu, župa svetoga Martina biskupa u Vranjicu, župa svetoga Ivana Krstitelja u Mravincima, župa Bezgrešnoga začeca BDM u Kučinama). Više informacija o navedenim dekanatima i župama moguće je pronaći na mrežnim stranicama Splitsko-makarske nadbiskupije. Kliški dekanat: <https://smn.hr/kliski-dekanat> (pristup 7. svibnja 2018.); Solinski dekanat: <https://smn.hr/solinski-dekanat> (pristup 7. svibnja 2018.).

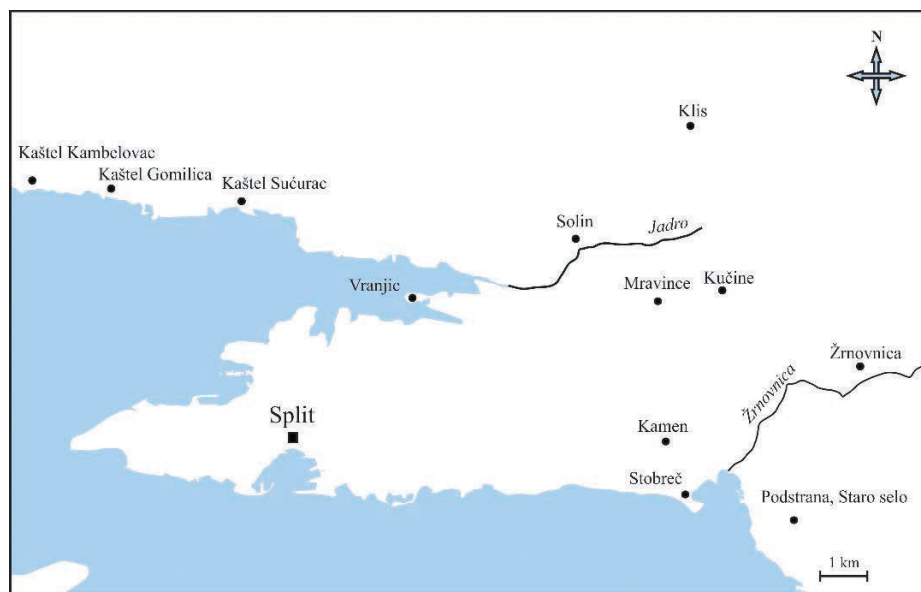
9 Usp. M. Jankov 2010.

10 Usp. M. Martinjak 1997, str. 23-24; M. Jankov 2016a, str. 70.

11 Napjeve predmetnoga naslova iz Klisa i Vranjica sam – u sklopu svojih dosadašnjih istraživanja pučke crkvene pjevačke baštine glagoljaške provenijencije prostora kojima pripadaju i dva navedena mjesta – obradio u nekoliko navrata. Usp. M. Jankov 2014, str. 173, 181; M. Jankov 2016a, str. 232, 238, 246; M. Jankov 2017, str. 115-117.

12 Usp. Lj. Stipišić 2002.

13 Usp. M. Jankov 2016b, str. 217; M. Jankov 2017, str. 99.

Slika 2

Geografski prikaz smještaja obrađenih lokacija i mjesta njihove bliže okolice (autor karte Joško Uvodić)

2018. (notni primjer br. 2) zvukovno pohranio pisac ovoga članka.¹⁴ Temeljem toga načinjene su u nastavku rada priložene transkripcije (notni primjeri br. 1-5) s pripadajućim im analizama koje potpisuje isti autor, dok su napjev *Ruke su me tvoje učinile* (notni primjer br. 2a) transkribirale studentice s Odjela za glazbenu umjetnost Umjetničke akademije Sveučilišta u Splitu Ivana Beretin Mornar i Marija Bešlić.¹⁵

Izrečeno i analizirano u daljnjemu tekstu odnosit će se stoga najvećma na postojeću te u praksi živu i usmenim putem od prijašnjih generacija naučenu (tj. glazbeno memoriranu)¹⁶ i preijetu tradiciju pjevanja pokojničkih štenja. Preostali pak dio upućuje na njihovu melodijskomu okrilju pripadajuće napjeve, naime istovrsne solističke jedinice koje više nisu u uporabi. Raščlambе i međusobne komparacije predmetnoga naslova u pet lokalnih melodijskih

inačica (ne računajući notni primjer br. 2a) pritom će imati svrhu što cjelovitije predodžbe objektivnih (tonski ustroj, meloritamska profilacija, suodnos teksta i melodije) i subjektivnih parametara (izvedbene odlike, interpretacija), koji posredstvom transkribirane i analitički obrađene građe nastoje otkriti ostatak glazbeno-identifikacijskih sastavnica, poput (ne)postojanja i (dis)kontinuiteta, meloritamske raznolikosti i varijabilnosti, ali i trajno prisutne opasnosti nestanka napjevâ (i) u budućnosti. Osim toga, gdje god je to bilo moguće, temeljni narativ nastojalo se obogatiti i svjedočanstvima kazivača o negdašnjim istaknutijim pučkim solistima, najčešće onima od kojih su i oni sami – ne odričući se pritom prava na »novost vlastita iskustva«¹⁷ – naučili pjevati *Jobovo štenje* za pokojne, onako kako se ono već u pojedinomu mjestu tradicionalno izvodilo.

14 Na susretljivosti u radu, razgovorima i povjeravanju mjesnih pučkih crkvenih napjeva koji su ovom prilikom bili snimljeni (redovito prilikom pjevanja na samim obredima, izuzev solinskoga napjeva koji više nije u obrednoj uporabi) i obrađeni upućujem iskrenu zahvalu pjevačima Anti Džakuli iz Klisa, Slavenu Barišiću iz Solina, Krešimiru Tenti iz Mravinaca i Anti Markoviću iz Kučina. Pojedini njihovi citati u nastavku rada iznijeti su – bez posebna navođenja nadnevaka – shodno izjavama koje su mi u formalnim ili neformalnim prilikama bili spremni uputiti i na taj način omogućiti detaljniji uvid u vokalnu pučku crkvenu baštinu koje su i sami dijelom. Svoju zahvalnost također upućujem i dipl. ing. Jošku Uvodiću koji je za potrebe ovoga rada načinio pregledni geografski prikaz smještaja obrađenih mjesta s njihovom bližom okolicom.

15 Transkripcija napjeva *Ruke su me tvoje učinile* načinjena je u akad. god. 2017./2018. u sklopu vježbi iz kolegija Tradicijska glazba Dalmacije pod mentorstvom prof. Mirka Jankova (nositeljica kolegija: izv. prof. dr. sc. Vedrana Milin Ćurin). Transkripcija se referira na zvukovni zapis br. 12 na kompaktnomu disku koji su Pučki pivači Gospe od Otoka objavili godine 2002. u sklopu knjižice *Pučki crkveni i svjetovni pjevači Solina. Pivači Salone. Glagoljaško pjevanje Solina* (urednik izdanja: Ljubo Stipišić; autor teksta: Siniša Vuković). Napjev je moguće poslušati preko internetske poveznice: http://www.delmata.org/sites/default/files/tz_crkveni/Pivaci%20Salone%20CD%201%2012%20RUKE%20SU%20ME%20TVOJE%20UCINILE.mp3 (pristup 7. svibnja 2018.).

16 Usp. K. Koprek 2013, str. 104-106.

17 Usp. B. Baroffio 2001, str. 16.

Jobovo štenje Prosti mi, Gospode za pokojne – tekst, njegova pučka uglazbljenja i liturgijskoglasbeni kontekst

Štenje *Prosti mi, Gospode* izvadak je iz sedmoga od ukupno 42 poglavlja *Knjige o Jobu*, remek-djela mudrosne književnosti drevnoga Izraela (datira prije 612. godine prije Krista), s potresno-upečatljivim opisom sudbine »pravednika koji trpi«. ¹⁸ U obradi napjevâ koji ga u Klisu, Solinu, Vranjicu, Mravincima i Kučinama glazbeno ilustriraju, osim zajedničke im hipodorske profilacije melodijskih krivulja, kao najopćenitiju njihovu odliku svakako valja navesti činjenicu da izvedbe u pravilu pripadaju stalnomu solistu. ¹⁹ Naime, međusobnim pjevačkim dogovorom kao i osobnim afinitetima pojedinih vokalno »zauzetijih« članova zbora (dobro znanih »pučkih crkvenih pivača« i/ili u posljednjih nekoliko desetljeća oformljenih mješovitih župnih zborova) uobičajilo se – a tako je bilo i u starini ²⁰ – da ga dotični solisti (uglavnom tenori ili baritoni, a najrjeđe basovi) u svojim župnim zajednicama izvode u sklopu pokojničkoga bogoslužja tijekom čitava niza godina.

Osim toga, upadljiva je i činjenica da je u svim obrađenim mjestima od prethodno navedena izbora perikopa iz *Knjige o Jobu* zadržano upravo štenje *Prosti mi, Gospode*. S obzirom na to da su svi negdašnjemu Časoslovu pripadajući Jobovi tekstovi podjednako bremeniti značenjem i sumornom slikovitošću te prožeti osjećajem stanja usporedive desperatnosti i rezigniranosti Joba – koji se »buni sa svom svojom nevinošću protiv (...) neumoljive povezanosti između trpljenja i osobnoga grijeha« uz pouku da »čovjek mora ustrajati u svojoj vjeri i onda kad njegov razum nije zadovoljen« ²¹ – nije najzad jasan razlog upravo ovoga izbora. Čini se naime kao da bi bilo koji iz niza dotičnih devet tekstova, moglo bi se kazati po načelu *pars pro toto*, bio dostatan da izrazi stanje nevoljnika u krizi vlastita identiteta, životne svrhovitosti pa čak i vjere – kako »velikoga pravednika i junaka drevnoga doba« ²²

tako i onoga koji u trenucima posljednjega ispraćaja na određen način pjeva u ime samoga pokojnika. Pjevači iz Klisa, Solina, Vranjica, Mravinaca i Kučina ni sami nemaju konkretan odgovor na pitanje zašto je do danas zadržano upravo štenje navedenoga odlomka, pa valja pretpostaviti da ga je generacija mjesnih pučkih pivača (i tada aktualnih solista) u vremenima liturgijskih reforma mise i Časoslova sedamdesetih godina zadržala možda stoga što je ono kao prvo u nizu sadržavalo u sebi »esencijalnu atmosferu« i poruku duševne i egzistencijalne patnje koju su čitanja u nastavku – drugim riječima i slikama – na svoj način tek »rekapitulirala«. Kako bilo, uočava se da je upravo ovo štenje tijekom posljednjih četrdesetak godina (p)ostalo jednim od znakova prepoznatljivosti tradicionalnoga sprovednoga pjevačkog repertoara iz ovih pet mjesta, ali (uz Časoslovu pripadajuće antifone) i jedinim naslovom koji se na pokojničkim obredima u cijelosti izvodi(o) solistički. U svjetlu te činjenice postaje najzad jasnim i da je napjev kao takav veoma pogodan za izražavanje pjevačeve osobne muzikalnosti ²³ i umijeća uživanja u tekst što prati trenutke službe Božje na dan sprovoda. U Klisu je danas dijelom svojevrsna uvoda u misnu liturgiju, ²⁴ dok u Mravincima i Kučinama figurira kao I. čitanje u sklopu euharistijske Službe riječi. ²⁵

* * *

Međusobne sličnosti obrađenih napjeva, u nastavku detaljnije razložene, smjeraju po svemu sudeći na neki zajednički im melodijski izvor ili barem uzor. Ipak, uspoređujući njihove osnovne konture s tipskim melodijskim obrascem koji je predviđen za odnosni (latinski) Jobov tekst u knjizi *Liber usualis* (dio: *Officium Defunctorum; Ad Matutinum, In Primo Nocturno*), ²⁶ opsežnu zborniku službenih gregorijanskih napjeva, nije moguće detektirati makar i latentne poveznice s gregorijanicom (točnije s

18 Jeruzalemska Biblija 2011, str. 630.

19 Pjevanje štenjâ (kao i uopće solističko i skupno pučko crkveno pjevanje) u liturgijskim (nekada i paraliturgijskim) činima na širem splitskom području dio su jedinstvenih lokalnih osobitosti glagoljaško-pjevačke starine koja je u stanovitoj mjeri još uvijek u praksi zastupljena u župama snažna osjećaja za vlastitu povijest i tradiciju, a kojima svakako pripadaju i župe obrađene ovom prilikom. Pjevači koji izvode pokojničko *Jobovo štenje*, nerijetko su angažirani i prilikom ostalih solističkih potreba. Kad je u pitanju pjevanje tradicijskih napjeva »pištula« (koje se također mogu shvatiti kao štenja), neka ovdje bude navedeno kako je njihova izvedba u obrađenim mjestima tijekom nedjeljnih euharistijskih slavlja redovito prisutna tek u Vranjicu. U Klisu, Solinu, Mravincima i Kučinama – iako se pojedini mjesni pjevači (dijela) mjesnih melodija »pištula« još uvijek prisjećaju – ova je praksa nažalost iščezla. Usp. M. Jankov 2017.

20 Usp. J. Bezić 1973, str. 10.

21 Jeruzalemska Biblija 2011, str. 630.

22 Jeruzalemska Biblija 2011, str. 630.

23 Usp. S. Stepanov 1983, str. XXIII.

24 Usp. M. Jankov 2016a, str. 229.

25 Usp. Š. Marović 2007, str. 2.

26 Usp. *Liber usualis* 1957, str. 1785.

dotičnim *Tonus Prophetiae*),²⁷ što nas pak navodi na po-tragu za nekim drugim (gregorijanskim ili glagoljaškim) uzorom. Pogledamo li – nadalje – »pučki napjev« evanđe-lja koji se nekada (u prijekoncilskim vremenima) mogao po primorskim glagoljaškim crkvama čuti u pjevanju sve-ćenika na misama za pokojne²⁸ – u notnomu zapisu don Šime Marovića, donijetu u njegovu priručniku *Svećenička pjevačka služba* (Split 2003.)²⁹ – uočavamo karakteristični incipit u rasponu male terce (trikordni slijed e¹ – fis¹ – g¹) ali i, još više, specifičnu kadencnu formulaciju (e¹ – dis¹ – cis¹ – dis¹ – e¹).³⁰ Iako za Marovićev napjev ne znamo ni približnu starost, a ni porijeklo (također niti točne modu-se rasprostranjenja!), melodijski sljedovi pripadajućega incipita te, na poseban način, završna melička progresija možda su nekada doista mogli poslužiti pjevačima puča-nima u modeliranju pojedinih dijelova vlastita im pučko-ga napjeva *Jobova štenja*. Valja međutim biti oprezan u donošenju zaključka da je čitav »pučki napjev« evanđe-lja za pokojne mogao generirati cjelinu melodijski doista iz-diferencirane krivulje (u svim njezinim lokalnim varijanta-ma), tim više što joj je u samoj motivici i kadencama pri-sutan i znatan broj drukčijih, karakterističnih i melodijski, moguće je kazati, veoma uspjelih elemenata.

* * *

Zanimljivo je iz više razloga ovdje također se osvrnuti i na iskaz našega skladatelja i (etno)muzikologa Božidara Širole (1889. – 1956.) koji je – govoreći o problematici rit-mike, metrike i melodike u našoj pučkoj crkvenoj glazbi u knjizi *Hrvatska narodna glazba s pregledom hrvatske muzikologije* (Zagreb 1940.) – sažeto ustvrdio sljedeće: »Iako je hrvatska narodna melodika vazda ritmijska, nema u njoj uvijek metrijskih simetrija; ima čak u nekim područ-jima, za posebnu vrstu pjevanja i amterijskih obrazaca na način srednjovječnog korala (Grgurovskog, rimskog), a po tome i nepobitni dokaz časne svoje starine. U tom

pogledu valja u prvom redu istaknuti liturgijsko pjevanje u crkvama zapadnog obreda u staroslavenskom jeziku. Taj je jezik doduše u ustima narodnih pjevača na mno-go mjesta istisnut živim hrvatskim govorom, ali podjed-naki pjev odjekuje i dalje pod jednostavnim svodovima malenih crkvice u Hrvatskom Primorju, na svemu gotovo otočju Jadranskog mora i u dalmatinskoj Zagori; u te cr-kve grne svijet, da pjevajući molitvu Bogu sam sudjeluje u liturgijskom obredu i drugim pobožnostima kao u dav-nim vremenima prvoga kršćanstva. Kad su oni naučili taj pjev i tko ih je učio? I danas se naime još prenosi samo usmenom predajom, pa se sama predaja sačuvala neo-krnjena i vazda još živa, mada su ostajale samo melijske sheme i ritmijske vrednote, a mnogi se detalj predajom u brojnim pokoljenjima morao izgubiti; ta ljepota i isprav-nost reprodukcije zavisila je od sposobnosti pojedinih pjevača, a ti su se (i po svojim sposobnostima) u poko-ljenjima izmjenjivali.«³¹ Sve kazano prethodnim citatom u najbitnijim se elementima preklapa s onim što bi se u tren-utcima objavljivanja Širole knjige – a zatim (značajnim dijelom) i u vremenima što ispunjavaju raspon od 1940. do naših dana – moglo zateći u solističkomu i skupnomu pučkomu crkvenom pjevanju u Klisu, Solinu, Vranjicu, Mravincima ili Kučinama.

Prilikom svojega istraživanja glagoljaške crkvene vo-kalne baštine u Poljicima kod Splita³² sedamdesetih go-dina, skladatelj i etnomuzikolog Stjepan Stepanov (1901. – 1984.) istaknuo je upravo izvedbe štenjâ kao jednu od najosebujnijih i najvećih vrijednosti tamošnjega litur-gijskoga pjevanja,³³ dok je izvjesne naslove nešto ranije (godine 1964.) tonski uspio zabilježiti i u Solinu.³⁴ Sličnu je glagoljaško-pjevačku fenomenologiju na prostoru srednje Dalmacije sedamdesetih godina snimio te poslije transkribirao i u opsežnoj studiji znanstveno eksplicirao i etnomuzikolog Jerko Martinić.³⁵

* * *

27 Usp. Liber usualis 1957, str. 102. Usp. s dodatkom I. na str. 250.

28 Pretkoncilski liturgijski propisi podrazumijevali su, zbog obdržavanja euharistijskoga posta koji bi otpočeo najkasnije u ponoć, slavljenje mise do podneva sljedećega dana. Jednako je bilo i s misama za pokojne (*Missae de Requie / Missae pro Defunctis*). Ukoliko je sprovod – što je i danas najčešći slučaj – bio u poslijepodnevnim satima, na dan sprovoda, tj. ukopa pokojnika, za njega se u crkvi recitirao ili pjevao dio Časoslova, redovito molitva Jutrenje (poslije Koncila naziv joj je Služba čitanja – *Officium lectionis*) ili pak Večernje za Mrtve. Usp. S. Gjanić 1919, str. 187.

29 Usp. Š. Marović 2003, str. 48. Vidi dodatak II. na str. 251. Usp. i S. Stepanov 1983, str. 131-132, 146-148.

30 Zahvaljujem mo. don Šimi Maroviću koji me je uputio na primjer napjeva evanđe-lja što ga je (po sjećanju na pjevanje starijih svećenika s područja Splitsko-makarske nadbiskupije) zapisao i objavio u navedenom priručniku.

31 B. Širola 1940, str. 109-110.

32 Istraživanja su vršena na prostoru Donjih/primorskih, Srednjih/završkih te Gornjih/zagorskih Poljica. Usp. S. Stepanov 1983, str. XIII.

33 Usp. S. Stepanov 1983, str. XXIII.

34 S. Stepanov je predmetno štenje *Prosti mi, Gospode* snimio i transkribirao isključivo u nekim poljičkim mjestima no nažalost ne i u Solinu. Usp. S. Stepanov 1983, str. 156-157, 185-186, 191-192, 194-195. Usp. i T. Čičerić 2013.

35 Usp. J. Martinić 1981.

zar će se gnjeviti s dana na dan?

Ako se ne obratite, zavitlat će mačem svojim: * već je nategnuo luk svoj i napregio ga.

I na njem drži pravno smrtonosno oruđe: * načinio je strijele svoje da pale.

Gle! protivnik * moj začeo nepravdu: * trudan bijaše zlobom i rodi bezakonje,

Kopao je jamu i iskopao ju: * i pade u jamu, koju je načinio.

Zloba njegova obrati se na glavu njegovu: * i bezakonje njegovo pade na tjeme njegovo.

Hvalit ću Gospoda za pravdu njegovu: * i pjevat ću imenu Gospoda višnjega!

Pokoj vječni.

Ant. 3. Da ne ugrabi kao lav dušu moju, dok nema tko da izbavi, ni tko da spasi.

V) Od vrata paklenih.

R) Izbavi, Gospode, duše njihove.

Oče naš *sav tiho*.

Štenja počinju i završuju, kako niže bez ikakova dodatka.

Na Mrtvi dan Štenja su posebna, kako na str. 358.

Štenje I.

Job 7, 16-21

Prosti mi, Gospode: jer su ništa dani moji. Što je čovjek, da ga mnogo cijeniš? ili što prislanjaš uza nj srce svoje? Pohadaš ga za rana i iznenada iskušavaš njega? Dokle me nećeš poštediti, i pustiti me, da progutam slinu svoju? Sagriješio sam; što ću ti činiti, o čuvaru ljudski? Zašto si me postavio naprotiv tebi, te sam postao sebi samomu težak? Zašto ne digneš grijeh moj, i zašto ne ukloniš bezakonje moje? Evo sad ću leći u prah; i ako me sutra potražiš, neće me biti.

[R) Vjerujem, da Otкупitelj moj živi, i da ću u najposljednji dan uskrsnuti iz zemlje. * I u tijelu mojem vidjet ću Boga Spasitelja svoga.

V) Ja sâm vidjet ću ga, a ne drugi; i oči će moje gledati.

I u tijelu mojem vidjet ću Boga Spasitelja svoga.

Štenje II.

Job 10, 1-7.

Dodijao je duši mojoj život moj, započeo ću proti sebi govor svoj, govorit ću u gorkosti duše svoje. Reći ću Bogu: Nemoj me osuditi: kaži mi, zašto me tako sudiš? Zar ti je miho, što me ozloglasuješ, i što mučiš mene, djelo ruku svojih, i pripoma-gaš savjet bezbožnički? Jesu li u tebe oči tjelesne, vidiš li, kao što vidi čovjek? Jesu li dani tvoji kao dani čovječji, i godine tvoje kao vijek ljudski, te istražuješ bezakonje moje i grijeh moj ispituješ? Ti znaš, da nijesam ništa zla učinio, a nema nikoga, tko bi me mogao iz tvoje ruke izbaviti.

R) Koji si uskrisio iz groba Lazara, kad je

već zaudarao: * Ti im, Gospode, daruj pokoj i mjesto oprostjenja.

V) Koji imaš doći suditi žive i mrtve i svijet ognjem.

Ti im, Gospode, daruj pokoj i mjesto oprostjenja.

Štenje III.

Job 10, 8-12.

Ruke su me tvoje učinile i umijesile me svega u naokolo: pa tako naglo sunovraćaš mene? Spomeni se, molim te, da si me od gliba učinio, i da ćeš me u prah obratiti. Nijesi li me kao mlijeko izmuzao i kao sir usirio? Kožom i mesom zao-djeo si me, kostima i žilama sklopio mene. Životom i milosrdem obdario si me, i pohode-nje tvoje čuvalo je duh moj.

R) Gospode, kad dođeš suditi zemlju, gdje ću se sakriti ispred srdžbe tvoje? * Jer sam sagriješio puno za života svoga?

Slika 3

Na Jutrenji za Mrtve, *dio s prvim trima* Jobovim štenjima (Hrvatski bogoslužbenik, Dubrovnik 1923.)

Pjevanje štenjâ, prozних bogoslužnih tekstova (svetopisamskih, otačkih, svetačkih, euholoških i dr.), solisti artikuliraju na način sličan onomu koji inače podrazumijeva pučko uglazbljenje nekoga versificiranog predloška.³⁶ Ipak, kako je vezani govor po pitanju svojstvenih mu formalnih metričkih sredstava (stih, ritam, rima, akcentuacija)

u odnosu na slobodno koncipirane prozne sastavke čvrsto i pravilno uređen, potonji pri pjevanju nužno iziskuju stanovitu »nerestriktivnost«: slobodno-govorni ritam (*stile recitativo*), fraze nejednake duljine (s cezurama na logičnim ili za pjevača pogodnim mjestima) te – općenito – izvedbu u *liberamente*-maniri (*quasi tempo rubato*).³⁷

³⁶ Solisti u Klisu, Mravincima i Kučinama u izvedbi štenja redovito izostavljaju rečenicu: »Dokle me nećeš poštediti, i pustiti me, da progutam slinu svoju?« Štoviše, u tekstovnim predlošcima kojima se već godinama služe, ona nije ni navedena. Pojedine riječi koje u izvedbama odudaraju od originalnoga predloška u transkripcijama su naznačene kurzivom.

³⁷ Usp. J. Bezić 1973, str. 25.

Melodija je modalitetna, dijatonske gradbenosti i mahom valovita, uzlazno-silaznih obrisa s jasno postavljenim početnim i završnim tonovima pojedinih fraza, svojevrsnim intonacijskim »uporišnim točkama«. ³⁸ Prevladavaju sekundni pomaci, obogaćeni eventualno skokovima terce ili kvarte, tek ponekad i kvinte. U dvama slučajevima (notni primjeri br. 1 i 5) raspon napjeva odgovara intervalu male septime (H – a), dok je u preostalim jedinicama (notni primjeri br. 2, 2a, 3 i 4) uokviren malom sekstom (H – g).

Dinamika je uglavnom srednje jačine (mf), a vokalni timbar varira od slučaja do slučaja. Glas je pjevača mahom slobodna protoka, gdjekad nazalan ili ponešto prigušen; kadšto je i grlen, s prijelazima između pojedinih tonova u *glissando* maniri, što u transkripcijama zbog vizualnoga opterećivanja zapisa ipak nije posebno isticano.

S formalno-gradbenoga aspekta treba kazati kako pjevači rečenice tekstovnoga predloška po vlastitu glazbenomu nahođenju i navici dijele na nekoliko manjih melodijskih fraza, najčešće dvije ili tri, tek ponekad i na četiri ili čak pet. Načelno su to logično uobličeni susljedni segmenti jedne (jedinственe) melodijske cjeline/ideje (svojevrnsne melostrofe), pri čijoj se artikulaciji tijekom napjeva redovito mogu susresti blago varirana ponavljanja pojedinih dijelova. Prevladava silabički princip skladbenosti, uz koji još i elementi neumatike te melizmatike, čime se uspješno primjenjuje načelo estetičke neophodnosti kontrasta te – redovito, slično gregorijanskim napjevima ³⁹ – prisna simbioza teksta i melodije. ⁴⁰

Svaki dio (faza) počinje ili završava nekim od važnijih tonova dotičnoga modusa. Kako je dakle u slučaju svih obrađenih napjeva riječ o hipodorskomu načinu, redovito su to *nota finalis* (d) i *nota repercussa* (f), uz koje još i tonovi c, e, g i a. ⁴¹ U svim primjerima melodija započinje tonom f, dok se u završnim kadencama na finalis d – iako je u dvama navratima, u štenjima iz Klisa i Vranjica, posljednji ton jednak onomu početnomu, *repercussí* f – dolazi postupnim uzlaznim pomakom na dvojak način: preko tona c (lat. *subtonium modi*), odnosno cis (lat. *subsemitonium modi*). ⁴² Klauzula koja sadrži karakteristični zaključni melodijski slijed d – c – H – c – d (ili e – c – d) po svemu je sudeći izvornija i starija u odnosu na onu što finalis dosiže posredstvom tona (vođice!) cis. Njezina naime formulaičnost (progresija

d – cis – H – cis – d) vjerojatno je novija i lako je moguće da je nastala uslijed harmonijskoga osjećaja koji su (pojedini) pjevači razvili višegodišnjim izvedbama homofonijskoga ili polifonijskoga višeglasja ili pak, kako je već kazano, oponašanja svećenikova pjevanja evanđelja na misama za pokojne. ⁴³ Može se također ustvrditi kako upravo fenomen dvojake kadencne gradbenosti u predmetnim primjerima plastično iluminira i pomak melodijskoga doživljaja pjevača-pučanina s modalitetnosti na tonalitetnost melodijskoga mola. I dok je u napjevu iz Solina (notni primjeri br. 2 i 2a) zastupljena isključivo arhaična kadenca, a na samu kraju napjeva br. 2 i njezina inverzna inačica (pristup finalisu silaznim trikordnim nizom f – e – d), u Klisu je (notni primjer br. 1) uočljiva gotovo pa ujednačena varijabilnost, tj. pravilno kolebanje starije kadence s onom novijega postanka. Ta pak – izuzev, kako je već napomenuto, samoga kraja na tonu f u vranjičkomu i kliškumu napjevu – prevladava i u štenju koje je snimatelju povjerio Damir Jurić (notni primjer br. 3). Najzad, novija je kadencna progresija u cijelosti zastupljena u Mravincima i Kučinama (notni primjeri br. 4 i 5), dok je, najjači refleks zvukovne arhaike modalitetne potke (uzlazni pomak velike sekunde c – d) prisutan tek u nekim segmentima pojedinih unutarnjih fraza.

* * *

Kao i u svojim dosadašnjim radovima, i ovom prilikom transkripciji sam pristupio tako da zvukovni zapisi na papir budu preneseni koliko je god moguće vjerno i precizno te za čitatelja grafički pregledno i glazbeno-logično. ⁴⁴ Načelno, slog pjevanoga teksta, analogno onomu u gregorijanskoj maniri, predodređen je osminskom notom (u pojedinim slučajevima na njoj se mogu pojaviti i međusobno »sliveni« slogovi, dok je pri transkribiranju ponekad teško bilo razlučiti osminske profile od onih šesnaestinskih). I dok je u gregorijanici osnovna ritamska jezgra (grč. *πρώτος χρόνος* = osnovno vrijeme) nedjeljiva (uz mogućnost podvostručenja ili potrostručenja), u slučaju obrađenih štenja ona dakle može biti satkana i od sastavnica sitnijih od osminske note (u transkripciji zabilježenih šesnaestinkama te kratkim predudarima). Pojedini tonovi (u transkripcijama su notirani manjim notnim glavama

38 M. Jankov 2016a, str. 71.

39 Usp. K. Koprek 2013, str. 14.

40 Usp. M. Jankov 2016a, str. 69.

41 Usp. K. Jeppesen 1951, str. 60-65.

42 Usp. D. M. Randel 2003, str. 847.

43 Usp. S. Stepanov 1983, str. XXIII.

44 Usp. M. Jankov 2014, str. 168-169.

ili dugim predudarima) u svojim izvedbama i ekspresiji donekle podsjećaju na gregorijanske likvescentne note (ukrasna su karaktera, služe kao prijelazi ili svojevrsni *portamenti*). Po pitanju pak profilacije izgovoreno-otpjevanih ritamskih grupa zamjetno je da u različitim figurama broj nota ne odgovara nužno broju slogova uglazbljene riječi, jednako kao ni broju dotičnoj ritamskoj grupi pridruženih riječi otpjevanoga teksta.⁴⁵

Osim ritamskih grupacija koje sadrže po dvije, tri ili četiri osnovne vremenske jedinice (osminske ili šesnaestinske), oformljuju se i figure poput triole, gdje kad kvintole ili sekstole (s mogućim daljnjim ritamskim kombinacijama), a primijetan je ponekad i manje ili više izražen punktirani ritam. Crtica ponad note upućuje na neznatno oduljenje zabilježene ritamske vrijednosti, koja je ipak kraća u odnosu na slučaj uz notu zabilježene točke. Između susjednih fraza (označene su lukovima) nalaze se načelno nemjerljive pauze, tj. dahovi (cezure), ovisno već o uporabnomu tempu, ali i solistovu osjećaju za retorički-izražajno izlaganje uglazbljenoga teksta.

Iako pojedini solisti i bez prethodna »davanja« intonacije svoja štenja – vođeni vlastitim pjevačkom osjećajem, glasovno-registarskim zadanostima svojega vokalnog aparata ali i navikom (fenomen tzv. »mišićnoga pamćenja«) – redovito pjevaju na stalno fiksiranim visinama,⁴⁶ radi preglednosti te lakše analize i komparacije transkripcije su u cijelosti »svedene« na intonacijski položaj u crtovlju iz kojega se najbolje daje iščitati identifikacija uporabljenoga (hipodorskog) modusa.⁴⁷ Načelo je također bilo da se pri grafičkoj predodžbi tonskoga zapisa po potrebi upotrijebe tek jedan predznak – povisilica cis (za alterirani c) – koji se odnosi isključivo na dotični ton (ili tonove, ukoliko su ponovljeni) unutar fraze u kojoj stoji naznačen.

Notni primjeri štenja (transkripcije) s analizama

1. Klis (župa UBDM)

Kliški napjev (notni primjer br. 1) transkribiran je prema izvedbi mjesnoga pjevača, baritona Ante Džakule (r. 1953.), člana crkvenoga pjevačkog (mješovitog) zbora »Petar Kružić« (u sklopu kojega i kliških pučkih pjevača), koji ovo štenje pjeva od godine 2007. Prije njega dugi ga je niz godina izvodio predčasnik mu II. tenor Milan (Milaš) Pleština (1925. – 2007.) te, ponekad, I. tenor Emerik Martin Erceg (1910. – 2000.). Formalna struktura napjeva

Slika 4

Ante Džakula pjeva Jobovo štenje (snimio M. Jankov, 2018.)

podrazumijeva tri ili četiri fraze kojih duljina, shodno količini otpjevanoga teksta, varira. Napjev je obuhvaćen intervalom male septime (H – a), a sekundno koncipiranoj melodiji kao kontrastirajući elementi suprotstavljaju se uzlazni ili silazni skokovi terce te karakteristični silazni kvartni skok g – d. Na samome kraju pažnju privlači i silazni kvintni skok g – c koji kao da, u maniri pomno osmišljene glazbene elokvencije, dodatno pojačava potresnost značaja Jobovih zaključnih riječi: »Evo sad ću leći u prah; i ako me sutra potražiš, neće me biti.« Kadence tijekom čitava primjera realizirane su gotovo pa u pravilnim izmjenama starije i novije inačice, dok na samome kraju napjeva, poslije netom apostrofirana silaznoga kvintoga skoka, melodija u *rallentando* postupno uzlazi do kadencnoga tona *repercusse* f. Neobičnost takva postupka, usporediva jedino sa slučajem iz Vranjica (usp. notni primjer br. 3), ipak kod slušatelja ne stvara dojam glazbene nedorečenosti ili nedovršenosti, već, naprotiv, svojevrsnu dodatnu afirmaciju patetično-uzvišene atmosfere koja i inače intonira čitav melodijski i izvedbeni tijek ovoga štenja.

⁴⁵ Uporabom notnih zastavica i/ili gredica željelo se dakle precizno predočiti ritamsku diferencijaciju otpjevanoga teksta.

⁴⁶ Ovaj fenomen u svojoj glazbenoj praksi i radu s pučkim crkvenim pjevačima iz obrađenih mjesta redovito i sam susrećem. Apsolutna se visina uporabljenih intonacija pojedinih štenja daje iščitati iz dodatka III. na str. 252. Usp. i P. Z. Blajić 1996, str. 39.

⁴⁷ Usp. J. Martinić 2011, str. 341.

[Notni prilog br. 1] Prosti mi, Gospode
(Job 7, 16–21)

Larghetto psalmodico

espressivo e con malinconia

Pučki crkveni napjev iz Klisa
Pjevač: Ante Džakula (r. 1953.)
Snimio (2013.) i transkribirao Mirko Jankov

Pro - sti mi, Go - spo - de: jer su ni - šta da - - ni mo - ji.

Što je čo - vjek, da ga mno - go cije - niš? i - li što pri - sla - njaš uza nj sr - - ce svo je?

Po - ha - daš ga za ra - na i iz - ne - na - da is - ku - ša - - vaš - nje - ga? (...)

Sa grije - ši - o sam; što ću ti či - ni - ti, o ču - va - - ru ljud - ski?

Za - što si me po - sta - vi - o na - pro - tiv te bi, te sam po - sta - o se - bi sa - mo - me - te - žak?

Za - što ne di - gneš grijeh moj, i za - što ne u - klo - niš be - za - ko - nje mo - je?

rall.

E - vo sad ću le - ċi u prah; i a - ko me su - tra po - tra - žiš, ne - će me bi - ti.

[Notni prilog br. 2] Prosti mi, Gospode
(Job 7, 16–21)

Pučki crkveni napjev iz Solina
Pjevač: Slaven Barišić (r. 1945.)
Snimio (2018.) i transkribirao Mirko Jankov

Liberamente – senza misura

Pro - sti mi, Go-spo- de: Jer su ni - šta da - ni mo - ji.

Što je čo-vjek, da ga mno-go cije - niš? i - li što pri-sla-njaš u-za nj sr - ce svo-je?

Po - ha - daš ga i - za-ra-na i iz - ne-na-da is - ku - ša - vaš nje - ga?

Do - kle me ne ćeš po-šte-dje - ti, i pu - sti-ti me, da pro-gu-tam sli - nu svo-ju?

Sa - grije - ši o sam; što ću ti či - ni - ti, o ču - va - ru ljud - ski?

Za - što si me po-sta-vio na-pro-tiv te - bi, te sam po-stao se-bi sa-mo - mu te-žak?

Za - što ne di-gneš grijeh moj, i za - što ne u - klo-niš be - za - ko - nje mo-je?

E - vo sad ću le - ći u prah; i a - ko me su-tra po-tra-žiš, ne - će me bi - ti.

[Notni prilog br. 2a] Ruke su me tvoje učinile
(Job 10, 8–12 [dio])

Pučki crkveni napjev iz Solina
Pjevač: Ivan Grubišić Šimunov (1931. – 2011.)

Snimio: Ljubo Stipišić (1986.)

Transkribirale: Ivana Beretin Mornar i Marija Bešlić (2018.)

Recitativo – larghetto

Ru-ke su me tvo-je u-či-ni-le i u-mije-si-le me sve-ga u-na-o-ko-lo: pa ta-ko na-glo su-no-vra- čas-me-ne? —

Spo-me-ni se, mo-lim te, da si me od gli-ba u-či-ni-o, i da ćeš me u prah o - bra-ti-ti. (...)

2. Solin (župa Gospe od Otoka)

Analizom solinskoga napjeva štenja *Prosti mi, Gospode* (notni primjer br. 2), također i onoga dopunsko-komparativnoga *Ruke su me tvoje učinile* (notni primjer br. 2a), koji su negdje od osamdesetih godine izvan redovite liturgijske uporabe, razvidna je u odnosu na ostale obrađene primjere stanovita jednostavnija gradbenost. Valja pretpostaviti da manji broj uporabnih fraza (dvije ili tri), melodijska jednostavnost kao i konzistentna primjena starije vrste kadence (u slučaju kraja primjera br. 2 donijete jednom i u obliku silaznoga trikordnog niza prema noti finalis!) jasno upućuju na glagoljašku pjevačku pozadinu i svojstvenu joj (izvornu) modalitetnost (bez tonalitetnih natruha koje se jasno mogu detektirati u napjevima iz ostalih obrađenih mjesta). Ostao do danas u sjećanju pjevača I. tenora Slavena Barišića (r. 1945.),⁴⁸ koji ga je za potrebe ovoga istraživanja otpjevao »kâ' da ga je nekidan pîva«, po svemu je sudeći onakvim kako su ga nekada (po prilici do otvorenja Novoga solinskog groblja godine 1982.) izvodili solisti »stare garde« solinskih Pučkih pivača Gospe od Otoka – u prvomu redu II. tenor Ivan Žižić Zveko (1912. – 1974.). Drugi pak naslov, koji iznijetoj pretpostavci govori u prilog – transkribiran prema snimci II. tenora Ivana Grubišića Šimunova (1931. – 2011.) – redovito su izvodili II. tenor Vinko (Vicko/Vicenco) Sesartić Šenculin (1904. – 1989.) i bas Marin Barišić Slipi (1932. – 1987.).⁴⁹

Slika 5
Slaven Barišić pjeva Jobovo štenje (snimio M. Jankov, 2018.)

⁴⁸ Prisjećanje solinske melodije štenja za pokojne u razgovoru mi je potvrdio i tenor solinskih Pučkih pivača Gospe od Otoka Ante Parać (r. 1952.). Za potrebe ovoga članka ipak je u obzir bila uzeta inačica napjeva S. Barišića kao starijega pjevača.

⁴⁹ Na podacima zahvaljujem Anti Paraću.

Solinska melodija počiva isključivo na silabici i neumatici, bez primjene melizmatike. Prevladavaju silazno-uzlazni sekundni pomaci, protkani gdjekad intervalom silazne ili uzlazne terce, a između susjednih fraza ponekad i skokom silazne kvarte f – c. U oba je slučaja opseg napjeva onaj male sekste (H – g).

3. Vranjic (župa svetoga Martina biskupa)

Primjer iz Vranjica (notni primjer br. 3) u izvedbi tamošnjega dugogodišnjeg člana Crkvenoga (muškog) pjevačkog zbora i poznatoga I. tenora i solista Damira Jurića (1943. – 2015.),⁵⁰ predstavlja melodiju koja se, iako je izvan liturgijske uporabe (preseljenjem mjesnoga groblja iz Vranjica na splitski Lovrinac 1981.),⁵¹ »poput sinonima za solističko pjevanje na pretkoncilskim pokojničkim obredima osim mnogim članovima vranjičkoga muškog zbora u pamćenje usjekla i brojnim starijim vjernicima.«⁵² Damir Jurić pjevanje mjesnoga pokojničkog štenja naslijedio je od I. tenora Ive Jelića Bibice (1938. – 1970.), kojemu ga je prvi put izveo upravo na sprovodnomu obredu, dok su ga u ranijim vremenima pjevali (također I. tenori) Jozo Grgić Jozon Lovrićev (1911. – 1980.) te, prije njega, Ive Jurić Butinov (1896. – 1973.).⁵³

Afektivno intoniran tekst i u vranjičkomu je slučaju iskazan silabično-neumatičnom melodijom sjetne/tmurne (lat. *tristis*)⁵⁴ hipodorske zvučnosti. Blago valovita melodija opsega je male sekste (H – g), a satkana je također od niza postupnih sekundnih pomaka uz mjestimičnu uporabu terčnih i kvartnih skokova. Idući prema svojem kraju melodija i ovom prilikom donosi varijabilnu pojavnost tona što s donje strane prethodi finalisu d – kao *subtonium* (c) ili *subsemitonium modi* (cis). I ovdje se naime dualizmom kadencnih formulacija (uz jasnu prevlast one novije) reflektiraju dva melodijski zanimljiva rješenja. Kao i u kliškome primjeru, i u štenju iz Vranjica prisutna je »podijeljenost« konačnoga kadencnog »stjecišta«. Dok je za čitava napjeva on predmnijevao finalis d, na samu kraju primjera melodija postupno uzlazi zaustavljajući se najzad na *repercussi* f, tonu kojim primjer (također kao onaj kliški, ali i svi ostali) ujedno i započinje.

4. i 5. Mravince (župa svetoga Ivana Krstitelja) i Kučine (župa Bezgrešnoga začeca BDM)

Zbog sličnosti koju između svih obrađenih jedinica u najvećoj mjeri međusobno dijele, analiza napjeva štenja za pokojne iz Mravinaca (notni primjer br. 4) – prema snimci pjevanja I. tenora Krešimira (Kreše) Tente (r. 1957.) – odnosno Kučina (notni primjer br. 5) – prema snimci pjevanja I. tenora Ante Markovića (r. 1950.) – artikulirana je usporedno na jednomu mjestu. Razlike koje se među njima ipak dadu izdvojiti pokazuju se istom na razini detalja, no ono što mravinski napjev ipak izdvaja od svih ostalih, pa tako i kučinskoga, postojanje je uvoda (*Čitanje knjige o Jobu*) – relativno nezavisna melodijskoga materijala kojega se glazbena logika otkriva u korelaciji s prvom frazom početne rečenice (*Prosti mi, Gospode*). U oba slučaja prevladava silabika uz nešto neumatike i melizmatike te već istaknuta hipodorska zvučnost. Melodijska su gibanja i u ovim slučajevima valovita, a osim povremenih terčnih ili kvartnih »prekida« inače prevladavajućih sekundnih pomaka, zanimljivo je i u jednom i u drugom primjeru izdvojiti pojavu silazno razložena durskoga kvintakorda u slijedu g – e – c. Upadljivu sličnost predstavljaju usto i kadence, u svim slučajevima one novijega tipa, dok stanovita razlikovnost počiva istom na različitim opsezima: u mravinskomu primjeru mala seksta (H – g), dok je u kučinskomu, jednako kao i u napjevu iz Klisa, to mala septima (H – a).

U oba se ova mjesta *Jobovo štenje* danas izvodi kao I. čitanje u misi na dan sprovoda, dok su se prije nešto više od deset godina izvodila u sklopu uvodnoga dijela mise, slično načinu koji je u Klisu još uvijek aktualan.⁵⁵ Po kazivanju Krešimira Tente, člana mravinskoga crkvenog mješovitog zbora (u čijemu sklopu postoji sekcija muških pučkih pjevača, jednako kao i u obližnjim Kučinama), koji štenje u župnoj crkvi svetoga Ivana Krstitelja pjeva negdje od devedesetih godina, njegov prethodnik bio je bas Petar Peroš Boćo (r. 1930.). U slučaju izostanka K. Tente napjev izvode Milan Drnas (r. 1953.) ili Teo Marović (r. 1965.), obojica I. tenori. U kučinskoj pak župnoj crkvi Bezgrešnoga Začeca BDM mjesni napjev negdje od konca osamdesetih godina do danas pjeva Ante Marković, koji je štenje naučio i »naslijedio« pjevati od II. tenora Mate Matkovića

50 Napjev je moguće poslušati preko internetske poveznice: http://delmata.org/sites/default/files/tz_crkveni/Vranjic%202%207%20STENJE%20ZA%20MRTVE.mp3 (pristup 7. lipnja 2018.).

51 Usp. M. Jankov 2016b, str. 195.

52 M. Jankov 2017, str. 115.

53 Na podacima zahvaljujem Ljubomiru Juriću.

54 Usp. K. Le Mée 2003, str. 85.

55 Usp. M. Jankov 2016a, str. 229.

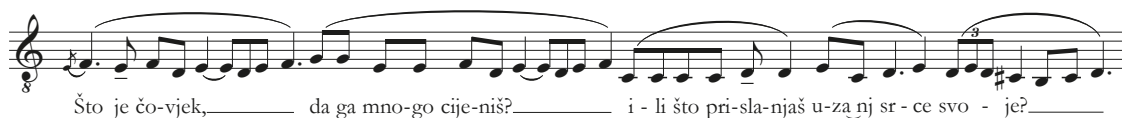
[Notni prilog br. 3] Prosti mi, Gospode
(Job 7, 16–21)

Pučki crkveni napjev iz Vranjica

Pjevač: Damir Jurić (1943. – 2015.)

Prema snimci Ljube Stipišića (1996.) transkribirao Mirko Jankov

Lento, patetico

[Notni prilog br. 4] Prosti mi, Gospode
(Job 7, 16–21)

Pučki crkveni napjev iz Mravinaca
Pjevač: Krešimir Tente (r. 1957.)
Snimio (2017.) i transkribirao Mirko Jankov

Libero – moderato

Či-ta-nje Knji - ge o Jo-bu... Pro-sti mi, Go-spo-de: jer su ni-šta da - ni mo - ji.

Što je čo - vjek, da ga mno-go cije - niš? i - li što pri-sla-njaš u-za nj sr - ce svo - je?

Po-ha-đaš ga za ra-na i iz - ne-na-da is-ku ša - (a) - - vaš nje - ga? (...)

Sa-grije-ši - o sam; što ću ti či-ni-ti, o ču-va - (a) - - ru ljud - ski?

Za-što si me po-sta-vi-o na-pro-tiv te - bi, te sam po-sta-o se-bi sa - (a) - - mu te - žak?

Za-što ne di-gneš grijeh moj, i za-što ne u-klo-niš be-za ko - (o) - - nje mo - je?

E - vo sad ću le - ċi u prah; i a-ko me su - tra po-tra-žiš, ne - će me bi - ti.

[Notni prilog br. 5] Prosti mi, Gospode
(Job 7, 16–21)

Pučki crkveni napjev iz Kučina
Pjevač: Ante Marković (r. 1950.)
Snimio (2016.) i transkribirao Mirko Jankov

Liberamente

Pro-sti mi, Go-spo-de: jer su ni-šta da - (a) - - ni - mo - ji.

Što je čo - vjek, da ga mno-go cije - niš? - i - li što pri-sla-njaš u-za nj sr - (r) - ce - svo - je?

Po - ha-đaš ga za-ra na - i iz-ne na - da is-ku-ša (a) - - vaš - nje - ga? (...)

Sa-grije-ši-o - sam; - što ću ti či-ni-ti, o ću-va (a) - - ru - ljud - ski?

Za - što si me po-sta-vi-o na-pro-tiv te - bi, - te sam po-stao se-bi sa - (a) - - mom - te - žak?

Za - što ne di-gneš grijeh moj, - i za-što ne u-klo-niš be-za ko - (o) - - nje - mo - je?

E - vo sad ću le-ći u prah; - i a-ko me su-tra po-tra-žiš, ne - će me bi-ti.

Slika 6
Krešimir Tente pjeva Jobovo štenje (snimio M. Jankov, 2018.)

Slika 7
Ante Marković pjeva Jobovo štenje (snimio M. Jankov, 2018.)

(1924. – 2017.). Prije njega pak solistom je bio I. tenor Jerolim (Jerkić) Roguljić (1908. – 2002.).⁵⁶

Zaključna sinteza

Ovom prilikom obrađeni pučki crkveni napjevi *Jobova štenja* na tekst *Prosti mi, Gospode* iz Klisa, Solina, Vranjica, Mravinaca i Kučina imali su za svrhu grafičku (notnu/transkriptivnu) i analitičku (tekstovnu/deskriptivnu i kontekstualnu) predodžbu lokalnih (moguće je ipak slobodno ustvrditi i autohtonih) varijanti solističke melodijske tvorbe koja je, osim što je u trima župama i danas u uporabi, još uvijek »u uhu« mnogim mjesnim pučkim pjevačima, nastavljačima u ovim mjestima znatno prisutne tradicije glagoljaškoga pjevanja.

Daljnijim postupkom komparativne analize štenja se u upadljivoj mjeri pokazuju srodnima – kako po pitanju svoje modalitetne (hipodorske) osnovice, sličnosti motivičke građe i formalne strukturiranosti, tako i po kvalitetama izvedbene i agogičke izražajnosti. Najsličniji su među sobom napjevi iz Mravinaca i Kučina, što je razumljivo s

obzirom na međusobnu im prostornu blizinu, ali i pjevačku »upućenost« tih dviju župa jedne na drugu (često upravo prilikom ispomoći kod pjevanja sprovoda!). Napjev iz Solina svojim formalnim ustrojem te jednostavnošću melodijskoga materijala (osobito u kadencama) po svemu je sudeći od svih obrađenih jedinica najbliži pjevanju nekadašnjih pučkih crkvenih solista, što dokazuje i usporedba s transkripcijom dopunske snimke napjeva *Ruke su me tvoje učinile* iz godine 1986. Primjeri pak iz Klisa i Vranjica obilježeni su prožetošću »staroga« i »novoga«, stanovitim glazbenim suživotom naslijeđenoga i re-intepretiranoga (slično napjevima iz Mravinaca i Kučina) i kao takvi predstavljaju amalgam izvorno-glagoljaškoga vokalnog tvoriva i onoga što se približava tonalitetno/funkcionalno »osnaženim« melodijskim strukturama.

Kako je razvidno iz izloženoga teksta, promjene obrednih okolnosti u pokoncilskim vremenima kao i izmještaji pojedinih mjesnih groblja, odnosno načina (i vremenskoga sažimanja) sprovođenja pokojnika utjecali su neizbježno i na činjenicu redukcije tradicijskoga

⁵⁶ Na podacima zahvaljujem Dinku Roguljiću Marušinu.

pjevačkog repertoara. Najočitije je to u Solinu i Vranjicu, dok je slično moguće očekivati i u Klisu, paralelno s planiranim otvorenjem nove mrtvačnice u neposrednoj blizini mjesnoga groblja. U tomu slučaju možda i u Klisu dođe do prakse usporedive s onom što se tijekom posljednjih desetak godina uspostavila kao recentni tradicijski standard u Mravincima i Kučinama.

Iako nas bojazan od nestanka pjevanja štenjâ treba dodatno senzibilizirati za rad na njihovu očuvanju (kao i očuvanju prakse pučkoga crkvenog pjevanja uopće!), prikazane fluktuacije sprovednoga repertoara i izvedbenih uzusa konačno dokazuju kako je i u ovom slučaju riječ o živoj materiji koja je prvenstveno u službi obrednoga konteksta, a ne tek puka glazbena okamina naslijeđena od prethodnih pjevačkih pokoljenja.

U ovom trenutku – izuzev navedene svećenikove melodije evanđelja na misama za pokojne koja se u pretkoncilskim vremenima mogla redovito čuti u crkvama ovoga dijela Dalmacije – nemoguće je podrobnije govoriti o meličkim izvorištima napjevâ *Jobova štenja* kao niti o vremenu njihova nastanka. Iako su pritom veliku ulogu lako mogli odigrati puku uvijek bliski popovi glagoljaši, nedvojbeno zaslužni za rasprostranjenje pjevačkoga repertoara (glagoljaškoga, ali i onoga gregorijanskoga),⁵⁷ ne može se ovdje ništa kazati ni o pjevačima koji su ga nekada prvi krenuli izvoditi i tako u praksi učili one koji su ih u vlastitu ili nekomu drugom mjestu pjevački nasljeđivali. Ipak, ocjena same glazbene vrijednosti ovom prilikom izdvojenih napjeva bez sumnje je visoka, a mjesto

u ukupnosti (relikata) glagoljaškoga vokalnog nasljeđa značajno i časno. Kako su *Jobova štenja* u svijesti solista koji ih izvode – ali, još uvijek, i vjerničkoga puka, u svojstvu njihovih slušatelja i sudionika u obredu, često i pripadnika zajedničke im župe – čvrsto i trajno povezana uz dugogodišnju (višestoljetnu!) tradiciju lokalnoga pučkog crkvenoga pjevanja, valja smatrati kako ni jedan od obrađenih naslova nije moguće smatrati »izvornijim« u odnosu na neki drugi.

Daljnijim pak istraživanjima valjalo bi nastojati bolje osvijetliti (pretpostavljeni im) zajednički melodijski (gregorijanski i/ili glagoljaški) prauzor kao i njegovu precizniju prostornu diseminaciju na tlu središnje Dalmacije – posebice uzme li se u obzir činjenica da je usporedive solističke primjere *Jobovih štenja* (također na tekst *Prosti mi, Gospode*) moguće zateći i u susjednim mjestima ovom prilikom obrađenih župa, primjerice Stobreču⁵⁸ ili Podstrani,⁵⁹ ali i onim nešto daljim, poljičkim, poput Tugara,⁶⁰ Gata⁶¹ ili Kostanja.⁶² Moguća saznanja najzad bi mogla pomoći da se osim objelodanjenja izvorne pjevačke građe u vidu zvukovnih pohrana i notnih transkripcija, zatim i izrade štenjima pripadajućih analiza, opisa pjevačkih uzusa/običajnosti, obrednih okolnosti, eventualnih posebnosti te izdvajanja pojedinih zaslužnih pučkih protagonista, zainteresiranoj javnosti – a napose pak budućim naraštajima mjesnih crkvenih solista – omogući i svojevrсна glazbena *pro memoria*, makar jednoga (ali svakako vrijedna i melodijski upečatljiva!) segmenta iz ovdašnjega glagoljaškog vokalnog repertoara.

57 Usp. L. Katić 1944, str. 66.

58 Napjev *Prosti mi, Gospode* iz Stobreča moguće je poslušati preko internetske poveznice: http://www.delmata.org/sites/default/files/tz_crkveni/Sv.Lovre%20-Stobrec%201%2012%20PROSTI%20MI%20GOSPODE.mp3 (pristup 13. lipnja 2018.).

59 Napjev *Prosti mi, Gospode* iz Podstrane moguće je poslušati preko internetske poveznice: http://www.delmata.org/sites/default/files/tz_crkveni/21.%20Prosti%20mi%20Gospode%20jer%20su%20nista%20dani%20moji.mp3 (pristup 13. lipnja 2018.). Usp. S. Stepanov 1983, str. 196-157. Usp. i J. Čaleta et al. 2017, str. 150.

60 Usp. S. Stepanov 1983, str. 185-186.

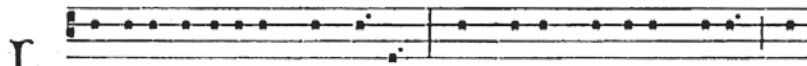
61 Usp. S. Stepanov 1983, str. 191-192.

62 Usp. S. Stepanov 1983, str. 194-195.

Dodatak I.

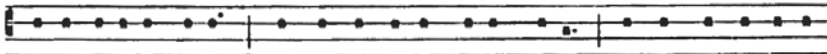
Tonus Prophetiae.

Titulus.

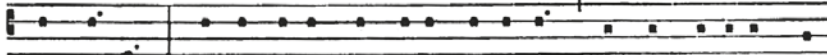
L Ecti-o I-sa-l-ae prophé-tae. Haec dí-cit Dóminus Dé-us : Dí-

Flexa.

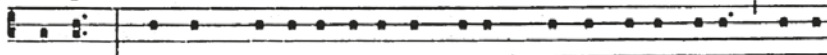
ci-te fi-li-ae Sí-on : Ecce Salvá-tor tú-us vénit : ecce mérces é-jus

Punctum.

cum é- o. Quis est iste, qui vénit de Edom, tinctis véstibus de

Interrogatio.

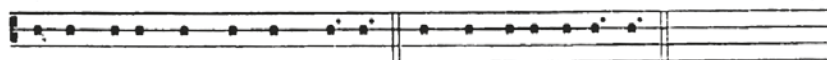
Bosra?... láudem Dómi-ni super ómnibus quae réddi-dit nobis Dómi-

In fine.

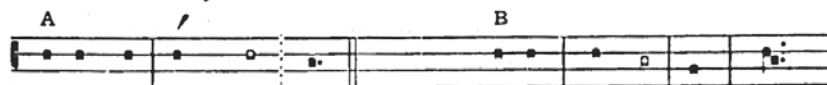
nus Dé-us nóster. Dóminus omnípot-ens. id est tránsi-tus Dómi-ni.

Ante Canticum Moysis vel trium Puerorum sic terminatur :

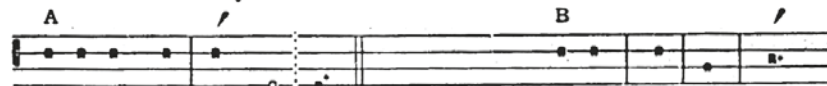
et ad finem usque complé-vit : in fornáce di-céntes :

Flexa in monosyllaba vel hebraica voce.

ve-ni- te	ad	me.	vel :	ve-ní- te	ad	me.
Dé- i	pro- pter	vos.		Dé- i	pro- pter	vos.
in Je- rú- sa- lem.	Já- cob.			Je- rú- sa- lem.	Já- cob.	
Spí- ri- tus	est.			Spí- ri- tus	est.	

Punctum in monosyllaba vel hebraica voce.

ví- num	et	lac.	vel :	ví- num	et	lac.
Dómi- nus	lo- cú- tus	est.		lo- cú- tus	est.	
dó- mu- i	Já- cob.			dó- mu- i	Já- cob.	
é- jus	Em- má- nu- el.			Em- má- nu- el.		
Dó- mi- nus	est.		Dó- mi- nus	est.		

Circa medium cujusque periodi, nisi sit brevissima, debet fieri flexa, vel plures flexae si periodus sit longior, ubi tamen sensus permittit. In hoc tono non fit metrum.

Flexa fit deprimendo tantummodo ultimam syllabam, etiam si penultima sit sine accentu. Ad punctum vero deprimitur etiam penultima si brevis sit.

Dodatak II.

NAPJEV EVANĐELJA U MISAMA ZA POKOJNE

*Pučki napjev
zapisao Š.M.*

S. Go - spo - din s va - ma. *N.* I s du - hom tvo - jim.

S. Či - ta - nje sve - tog E - van - de - lja po I - va - nu.

N. Sla - va te - bi Go - spo - di - ne.

S. U o - no vrije - me: Re - će I - sus svo - jim u - će - ni - ci - ma: Neka se ne

uznemiruje srce va - še! Vjerujte u Boga i u me - ne vje - ruj - te.

Odgovori mu I - sus: Ja sam Put, Istina i Ži - vot.

Nitko ne dolazi O - cu o - sim po me - ni.

Riječ je Go - spod - nja. *N.* Sla - va te - bi Kri - ste.

Dodatak III.

Prikaz apsolutnih visina uporabljenih intonacija u pojedinim primjerima

[1] KLIS

Pro - sti mi, Go-spo - de: jer su ni - šta da - - ni mo - ji.

[2] SOLIN

Pro - sti mi, Go-spo - de: Jer su ni - šta da - ni mo - ji.

[2a] SOLIN

Ru-ke su me tvo-je u-či-ni-le i u-mije-si-le me sve-ga u-na-o-ko-lo: pa ta-ko na-glo su-no-vra - čas-me-ne?

[3] VRANJIC

Pro - sti mi, Go-spo - de: jer su ni - šta da - ni mo - ji.

[4] MRAVINCE

Či - ta-nje Knji - ge o Jo-bu. Pro-sti mi, Go-spo - de: jer su ni - šta da - ni mo - ji.

[5] KUČINE

Pro-sti mi, Go-spo - de: jer su ni - šta da - (a) - - ni mo - ji.

Literatura

- A. Adam 1993 Adolf Adam, *Uvod u katoličku liturgiju*, Zadar 1993.
- B. Baroffio 2001 Bonifacio Baroffio, *Musicus et cantor. Gregorijansko pjevanje i monaška tradicija*, Zagreb 2001.
- J. Bezić 1973 Jerko Bezić, *Razvoj glagoljaškog pjevanja na zadarskom području*, Zadar 1973.
- Biblijski priručnik 1989 *Biblijski priručnik. Mala enciklopedija*, David Alexander – Pat Alexander (prir.), Adalbert Rebić – Ante Kresina (prir. hrv. izdanje), Zagreb 1989.
- P. Z. Blajić 1996 Petar Zdravko Blajić, *Dva stara pjevanja*, Naprijed s glazbom, Klis 1996, 27-41.
- M. Brlek 2010 Mijo Brlek, *Vlašić, Petar Ivan*, u: Franjo Emanuel Hoško – Pejo Čošković – Vicko Kapitanović (ur.), *Hrvatski franjevački leksikon*, Zagreb 2010.
- J. Čaleta et al. 2017 Joško Čaleta – Tonći Ćićerić – Ema Goreta – Danko Vlašić – Mladen Žanić, *Podstrana. Glagoljaško pučko crkveno pjevanje u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji*, Zagreb 2017.
- T. Ćićerić 2012 Tonći Ćićerić, *Solinsko pučko pjevanje kao predmet melografskoga interesa u prvoj polovini 20. stoljeća*, *Tusculum* 5, Solin 2012, 149-176.
- T. Ćićerić 2013 Tonći Ćićerić, *Solinsko glagoljaško pjevanje na magnetofonskim snimkama Stjepana Stepanova iz 1964. godine*, *Tusculum* 6, Solin 2013, 191-214.
- S. Gjanić 1919 Stjepan Gjanić, *Priručnik za vršenje službe Božje po propisima rimskoga obreda*, Zagreb 1919.
- M. Jankov 2010 Mirko Jankov, *Glagoljaška glazbena baština u Solinu i njegovoj okolini*, *Tusculum* 3, Solin 2010, 133-145.
- M. Jankov 2011 Mirko Jankov, *Večernje koje se pjevaju u Vranjicu*, *Tusculum* 4, Solin 2011, 175-198.
- M. Jankov 2014 Mirko Jankov, *Pučki sprovodni napjevi iz Klisa*, *Tusculum* 7, Solin 2014, 165-190.
- M. Jankov 2016a Mirko Jankov, *O jeziče, spivaj virmo! Pučko crkveno pjevanje u Klisu*, Klis 2016.
- M. Jankov 2016b Mirko Jankov, *Iz pučkoga crkvenog repertoara pjevača župe sv. Martina biskupa u Vranjicu*, *Tusculum* 9, Solin 2016, 191-221.
- M. Jankov 2017 Mirko Jankov, *Pjevana štenja u bogoslužnoj praksi župne crkve svetoga Martina biskupa u Vranjicu*, *Tusculum* 10/1, Solin 2017, 95-123.
- K. Jeppesen 1951 Knud Jeppesen, *Counterpoint. The Polyphonic Vocal Style of the Sixteenth Century*, New York 1951.
- Jeruzalemska Biblija 2011 *Jeruzalemska Biblija. Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz »La Bible de Jérusalem«*, (uredili Adalbert Rebić - Jerko Fućak – Bonaventura Duda), 7. izdanje, Zagreb 2011.

- L. Katić 1944 Lovre Katić, *Ubavo selo*, Zagreb 1944.
- D. Kniewald 1937 Dragutin Kniewald, *Liturgika*, Zagreb 1937.
- K. Koprek 2013 Katarina Koprek, *Snaga pjevane Riječi. Paleografsko-semiološke prosudbe srednjovjekovnih gregorijanskih napjeva*, Zagreb 2013.
- K. Le Mée 2003 Katharine Le Mée, *Benedictine Gift to Music*, New York – Mahwah 2003.
- Liber usualis 1957 *Liber usualis Missæ et Officii pro dominicis et festis cum cantu Gregoriano ex editione Vaticana adamussim excerpto a Solesmensibus Monachis diligenter ornato*, Parisiis – Tornaci – Romae – Neo Eboraci 1957.
- K. Livljanić 1989 Katarina Livljanić, *Bratovštinska pjesma »Braćo, brata sprovodimo« i mrtvačko štenje »Prosti mi, Gospode« u službi za mrtve na otoku Pašmanu (sela Mrljane i Tkon) i u Biogradu na moru*, *Studia ethnologica Croatica* 1, Zagreb 1989, 165-182.
- Š. Marović 2003 Šime Marović, *Svećenička pjevačka služba*, Split 2003.
- Š. Marović 2007 Šime Marović (prir.), *Pokojničko bogoslužje*, Mravince 2007.
- J. Martinić 1981 Jerko Martinić, *Glagolitische Gesänge Mitteldalmatiens*, (transkripcije napjeva), Regensburg 1981.
- J. Martinić 2011 Jerko Martinić, *Pučki napjevi misa iz srednje Dalmacije u kontekstu glagoljaške tradicije*, Zagreb 2011.
- J. Martinić 2014 Jerko Martinić, *Glagoljaško-tradicijsko pjevanje. Jutarnja i večernja (zazivi – psalmi – himni – kantici) na području Srednje Dalmacije (šire područje Splita, otoci Brač i Hvar)*, Zagreb 2014.
- M. Martinjak 1997 Miroslav Martinjak, *Gregorijansko pjevanje. Baština i vrelo rimske liturgije*. Zagreb 1997.
- D. M. Randel 2003 Don Michael Randel (ur.), *The Harvard Dictionary of Music*, 4. izdanje, Cambridge – London 2003.
- Red sprovoda 1970 *Red sprovoda*, Zagreb 1970.
- Rimski obrednik 1929 *Rimski obrednik*, Zagreb 1929.
- S. Stepanov 1983 Stjepan Stepanov, *Spomenici glagoljaškog pjevanja. Glagoljaško pjevanje u Poljicima kod Splita, 1*, Zagreb 1983.
- Lj. Stipišić 2002 Ljubo Stipišić (ur.), *Pučki crkveni i svjetovni pjevači Solina. Pivači Salone. Glagoljaško pjevanje Solina*, Solin 2002.
- B. Širola 1940 Božidar Širola, *Hrvatska narodna glazba. Pregled hrvatske muzikologije*, Zagreb 1940.
- P. Vlašić 1923 Petar Vlašić (prir.), *Hrvatski bogoslužbenik ili zbirka Večernjâ i nekih Jutrenja po novom Rimskom Brevijaru (s dodatkom raznih molitava, obreda i pjesama)*, Dubrovnik 1923.

Summary

Mirko Jankov

Traditional church chants for the lessons of Job for the deceased from Klis, Solin, Vranjic, Mravince and Kučine – transcriptions and comparative analysis

Key words: Klis, Solin, Vranjic, Mravince, Kučine, Glagolitic chants, Job, sung lessons, funeral, Mass, Divine Office

In the paper, the author deals with the traditional monophonic soloist chants, the so-called Job's sung lessons (*Jobova štenja*) from the former Divine Office for the deceased (*Prosti mi, Gospode – Forgive me, oh Lord; Job 7, 16-21*) of Klis (Parish of the Assumption of the Blessed Virgin Mary), Solin (Parish of Our Lady of the Islet), Vranjic (Parish of St. Martin the Bishop), Mravince (Parish of St. John the Baptist) and Kučine (Parish of the Immaculate Conception of Mary). Presented and analysed are six units, five basic and one additional – comparative, of which three are still in daily liturgical practice, in funeral masses (in Klis, Mravince and Kučine), whereas the remaining three (from Solin and Vranjic) are sung no more, but some singers still remember them well and can sing them. The existing sung lessons (as it was in the past as well) over many years have been performed by certain singers as agreed upon among themselves. These are the most gifted of them who normally sing as members of the well known »traditional church singer groups« and/or (lately established) mixed parish choirs. This is also a proof of the continuity of music tradition of the Glagolitic roots, still preserved in the above stated places in the vicinities of Split. Two chants were recorded by Ljubo Stipišić (1986 and 1996), and four by the author of this paper (2013, 2016, 2017 and 2018). These recordings enabled further transcriptions and analyses. Comparative analyses of the said sung lessons show them to be mutually related, indicating a possible common ancient (presently unknown) melodic primordial source. Yet, in the performing singers minds, each of the chants is firmly and permanently related to the long time (several centuries long) tradition of liturgical singing of their places, wherefore it is possible that none of the analysed chants can be deemed »more genuine« than another one.

Translated by Radovan Kečkemet

